

Οι ταύροι και η αθέατη πλευρά του δράματος

Οι *Αθέατες ψυχές* του Δημήτρη Τζάνη είναι μια αποκαλυπτικά ώριμη ζωγραφική, με έντονη προσωπική τεχνοτροπία, που της δίνει και μια πολυεπίπεδη διάσταση, ο εκ των υστέρων, παραλληλισμός με τους στίχους του Λόρκα, από το ποίημα «Μοιρολόι για τον Ιγνάθιο Σάντσεθ Μεχίας».

Ένας ύμνος στην αγωνία των εσωτερικών μας διεργασιών, της ατομικής μας ηθικής, της συναισθηματικής μας επιβίωσης ή ίσως και ένα ελεγείο στον αγώνα για την προσωπική ελευθερία, για την αυτοτέλεια της ιδιαιτερότητας, για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων μας.

Ένας σκεπτόμενος δημιουργός σαν τον Τζάνη, δεν απασχολήθηκε τυχαία με την μορφή του ταύρου και τους μυριάδες συμβολισμούς του. Δούλεψε σχολαστικά και παλίμψηστα αυτή την μορφή με οδηγό το εννοιολογικό της υπόβαθρο. Εδώ ο καλλιτέχνης αγωνιά μπροστά στον ασυμβίβαστο ταύρο και τον αγώνα του, αλλά και μπροστά στην αγωνία της υπεροχής του ταυρομάχου ενάντια στην δύναμη της φύσης.

Οι ταυρομαχίες και οι στίχοι του αδικοχαμένου ταυρομάχου εμφανίζονται σαν ελεγεία των δικαιωμάτων. Ο ίδιος ο Λόρκα μίλησε στο κοινό της Νέας Υόρκης, το 1930, λέγοντας: *Ταυρομαχία: ιερός ρυθμός των πιο καθαρών μαθηματικών, ταυρομαχία: πειθαρχία και τελειότητα. Σ' αυτήν το κάθε τι είναι μετρημένο, μέχρι και η αγωνία και ο θάνατος ο ίδιος.*

Η ταυρομαχία είναι ένα εικονογραφικό πρόσχημα για τον Τζάνη, είναι το θεαματικό δρώμενο που έδωσε την ευκαιρία στον καλλιτέχνη να πειραματιστεί στο χρώμα, στην εικόνα, στο σχήμα, στην αφηγηματική ένταση για να μεταδώσει τις ανησυχίες ή και τα μηνύματά του ή απλά τις αθέατες ψυχές. Με τον τρόπο του μιλά για αυτήν την λεπτή γραμμή μεταξύ ήττας και νίκης, υποταγής και μη υποταγής, ζωής και θανάτου και οι ήρωές του είναι το ίδιο γενναίοι όσο και ο ήρωας ταυρομάχος που νίκησε την αιωνιότητα ενώ νικήθηκε.

Η σαφήνεια της έκφρασης του Τζάνη, δεν παρεμποδίζεται από τις αφαιρετικές τάσεις του, που τονίζονται από τραχιά περιγράμματα και πλακάτα χρώματα. Οι ζωγραφισμένες μορφές των στιβαρών ταύρων «εν δράσει», σε στάση μάχης, διατηρούν τις ανατομίες των σωμάτων τους και την ευλυγισία τους. Τα σχηματισμένα με δεξιοτεχνία και ευχέρεια σώματα παίρνουν στάσεις απίθανες και εκφραστικές που αν ο ζωγράφος δεν είχε αποδώσει τόσο εξαιρετικά το δραματικό τους ύφος, θα ήταν σαν αθώα παιχνιδιάρικα ζώα. Όμως, οι μορφές τους είναι αυτές του πρωταγωνιστή του δράματος, με «ζωγραφισμένη» την αγωνία της επιβίωσης και αυτού του ατέρμονος παιχνιδιού μεταξύ ύπαρξης και ανυπαρξίας.

Ακόμα και αυτή η σχεδόν παντελής έλλειψη του παραστατικού σκηνικού συντελεί στην δραματοποίηση της στιγμής, ενώ τον ίδιο ρόλο διαδραματίζουν και τα καλοδουλεμένα φόντα με την πυκνή ανάγλυφη υφή, τα ομιχλώδη περιβάλλοντα, τις σκιές, τις βίαιες εναλλαγές των χρωμάτων και του φωτός. Ο Δημήτρης Τζάνης χρησιμοποιεί όλα τα εξπρεσιονιστικά μέσα για να δώσει την έμφαση που αναζητεί στον πρωταγωνιστή του δράματος και στο κυρίαρχο ουσιαστικά θεματικό σημείο της ζωγραφικής του αφήγησής, το συναισθηματικά φορτισμένο υπόβαθρο και την εσωτερική διεργασία. Κάτι σαν αυτό που έγραψε στις «Μέρες» ο Σεφέρης: *Υπάρχει ένα δράμα του αίματος που παίζεται, ανάμεσα στο φως και στη θάλασσα, εδώ τριγύρω μας, και που λίγοι το νιώθουν. Δεν είναι αισθησιασμός...*

Λουΐζα Καραπιδάκη
Ιστορικός τέχνης

Υποσημείωση

Θεωρώ παράληψη να μην αναφερθώ περισσότερο στην εντυπωσιακή άνεση του καλλιτέχνη να προσδίδει μια δραματική αισθητικότητα στο ιερό ζώο.

Στον ταύρο, το σύμβολο των θεών, των γονιμοποιών δυνάμεων ουρανού και γης, που η ομορφιά του ξεγέλασε την Ευρώπη, που λατρεύτηκε σαν θεός από παλιακούς πολιτισμούς, που η μορφή του ταυτίσθηκε με τους ίδιους θεούς. Θαρρώ, πως οι όψεις του ρωμαλέου, ορμητικού ζώου, που υπερήφανα υπερασπίζεται τον εαυτό του και αγωνίζεται για την αξιοπρέπειά του, είναι ίσως αυτές που έμειναν στην μνήμη των παιδικών του χρόνων. Σίγουρα, δεν είναι τυχαίο πόσο αποτυπώθηκαν μέσα του οι μινώταυροι, οι ταυρομαχίες, τα ταυροκαθάψια, γιατί παραστάσεις ταύρων αναπαριστούσαν τα πρώτα αντικείμενα τέχνης που θαύμασε, τα έργα της μινωικής τέχνης, είτε αυτά ήταν πλακίδια από φαγεντιανή, είτε επιπεδοανάγλυφοι στεατίτες, είτε τοιχογραφίες, είτε «ρυτά» σε σχήμα κεφαλής ταύρου είτε ακόμα και φακοειδείς σφραγίδες.

Άλλωστε η ενότητα με τους ταύρους ξεκίνησε πριν από χρόνια, στην αρχή σαν ιερή μορφή, πιο στατική, μέχρι που στην πορεία, αναζητώντας νέες πηγές έκφρασης και με όλες τις εσωτερικές διεργασίες, τα βιώματα, τις μνήμες τις ανάγκες έκφρασης ο ταύρος από απλά ιερός μετατράπηκε σε μαχητικό, σε ταύρο σύμβολο με την αθέατη ψυχή του.